

ЗДІЙСНЕННЯ СПІЛЬНИХ МАЙНОВИХ ПРАВ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ ПОДРУЖЖЯ НА ТВІР ЗА ЦИВІЛЬНИМ ЗАКОНОДАВСТВОМ УКРАЇНИ

Любов Майданик,

*асистент кафедри інтелектуальної власності
юридичного факультету КНУ імені Тараса Шевченка,
кандидат юридичних наук*

У цій науковій статті висвітлюється можливість поширення режиму спільного сумісного майна подружжя на твори за цивільним законодавством України. Також аналізуються проблемні питання здійснення спільних майнових прав подружжя на об'єкти авторського права. Досліджуються майнові авторські права залежно від підстави їх виникнення.

Ключові слова: спільні майнові права на твір, подружжя, авторські права

Вступ

1. Стан і тенденції законодавчого регулювання. Питання про можливість поширення режиму спільного сумісного майна на майнові права інтелектуальної власності є актуальним з огляду на неоднакове правозастосування загальних положень цивільного права судами, а також на відсутність в Україні окремого законодавчого врегулювання з цих питань. Сучасний стан наукової розробленості питань реалізації майнових прав інтелектуальної власності подружжя характеризується недостатньою кількістю наукових досліджень з цих питань у вітчизняній цивілістичній доктрині. У низці монографій і наукових публікацій вітчизняних авторів міститься переважно згадка щодо спільного сумісного права подружжя на об'єкти інтелектуальної власності. Деякі аспекти досліджували такі цивілісти, як І. Жилінкова, Н. Яркіна, В. Бажанова. Тож виникає необхідність у науковому аналізі правовідносин за участю таких об'єктів з метою подальшого законодавчого регулювання. Наведене зумовлює актуальність проведення наукового дослідження зазначених питань у ци-

вільному праві України, а також інших країн. З огляду на це мета цієї наукової публікації полягає у висвітленні питань щодо поняття та здійснення права спільної сумісної власності подружжя на деякі об'єкти права інтелектуальної власності, зокрема об'єкти авторського права.

Поняття та зміст права спільної сумісної власності подружжя на твір. У доктрині права виділяють два підходи щодо майна подружжя, набутого за час шлюбу. Так, в країнах загального права, зокрема, в деяких штатах США, застосовують підхід особистої (роздільної) власності (*separate property*), згідно якого майно набуте одним з подружжя під час шлюбу, належить йому на праві особистої власності, якщо інше не передбачено у договорі. Інший підхід щодо спільної власності застосовується у країнах цивільного права, до яких належить і Україна. Згідно з підходом про спільну власність подружжя (*community property*) усе майно набуте за час шлюбу належить обом з подружжя на праві спільної сумісної власності, крім випадків, визначених законом або договором. Головним принципом у праві

подружжя на майно є принцип спільності всього майна, яке набувається ними за час шлюбу [1, 155]. Тож видається обґрунтованою доктринальна позиція, згідно з якою майнові права інтелектуальної власності за своєю природою є неподільними, що зумовлює неможливість виділення окремих часток у них, тому у випадку наявності декількох володільців майнових прав інтелектуальної власності доцільно застосовувати положення щодо спільної сумісної власності, а не спільної часткової власності [2, 59].

Питання правового регулювання спільного майна подружжя передбачені Цивільним кодексом України та Сімейним кодексом України. У ч. 3 та ч. 4 ст. 368 ЦК України встановлено, що майно, набуте подружжям за час шлюбу, є їхньою спільною сумісною власністю, якщо інше не встановлено договором або законом, а також, що майно, набуте в результаті спільної праці та за спільні грошові кошти членів сім'ї, є їхньою спільною сумісною власністю, якщо інше не встановлено договором, укладеним у письмовій формі. Стаття 60 СК України передбачає, що майно, набуте подружжям за час шлюбу, належить дружині та чоловікові на праві спільної сумісної власності незалежно від того, що один з них не мав з поважної причини (навчання, ведення домашнього господарства, догляд за дітьми, хвороба тощо) самостійного заробітку (доходу). Вважається, що кожна річ, набута за час шлюбу, крім речей індивідуального користування, є об'єктом права спільної сумісної власності подружжя. Цивільне законодавство не передбачає спеціальних положень щодо можливості віднесення майнових прав інтелектуальної власності до спільного майна подружжя. Однак, на нашу думку, варто спиратися на позицію, що під майном розуміють також майнові права інтелектуальної власності, що можуть у деяких випадках підпадати під дію зазначених положень Цивільного та Сімейного

кодексів України. Звертаючись до напрацювань судової практики, варто згадати позицію викладену у постанові Верховного Суду України від 07.12.2016 р. у справі 6-1568цс16 [3], де суд встановив умови для визнання майна (майнових прав) як спільного сумісного майна подружжя. Так, Верховний Суд України вказав, що належність майнових прав до складу спільного сумісного майна потрібно визначати беручи до уваги такі умови:

- 1) час набуття майна;
- 2) кошти, за які таке майно було набуто (джерело набуття).

Верховний Суд України обґрунтував таку позицію тим, що при визнанні права спільної сумісної власності подружжя на майно необхідно встановити не тільки факт набуття такого майна під час шлюбу, але й той факт, що джерелом його набуття були спільні сумісні кошти або спільна праця подружжя. Отже, за одночасної наявності зазначених вище умов є підстави віднести майно (майнові права) до спільного сумісного майна подружжя. З огляду на відсутність законодавчого регулювання та правозастосовної практики вбачається необхідність у проведенні додаткового аналізу щодо можливості застосування зазначеного підходу до майнових прав інтелектуальної власності на такі об'єкти: об'єкти авторського права, торговельні марки та об'єкти патентного права.

2. Права на об'єкти авторського права набувають чинності з підстав передбачених законодавством з урахуванням окремих особливостей. Так, першочергово права на об'єкт авторського права набувають чинності з моменту створення такого об'єкта (надання фізичною особою об'єктивної форми вираження своєму результату творчої діяльності), що передбачено ч. 1 ст. 437 ЦК України. Автор у результаті створення об'єкта авторського права набуває особистих немайнових та майнових авторських прав, які є первісними. Подальша передача автором май-

нових прав іншим особам, наприклад, на підставі договору про відчуження майнових авторських прав, породжує у таких суб'єктів вторинні права.

Питання про те, чи поширюються положення ст. 60 СК України на первинні та вторинні майнові авторські права, потрібно вирішувати через аналіз правової природи авторських прав. Якщо дотримуватися широкого підходу до трактування цього питання, то можна дійти висновку, що підстава набуття майнових прав на об'єкти авторського права не має юридичного значення для поширення режиму спільного сумісного майна на майнові авторські права. Оскільки термін «набуте», зазначений у Сімейному та Цивільному кодексах України, використовується в цивільному праві широко і законодавець не дає його додаткового тлумачення, варто виходити з аналізу зазначених вище положень і припустити, що право інтелектуальної власності на майнові авторські права виникло у подружжя з будь-яких підстав (крім прямо встановлених законом об'єктів особистої власності одного з подружжя). Однак, на нашу думку, зазначена вище позиція не дає підстави однозначно стверджувати, що такий широкий підхід слід застосовувати до всіх майнових прав, зокрема, первісних прав. Однією з умов поширення режиму спільного сумісного майна подружжя є спільна праця або/та кошти подружжя. У випадку створення одним з подружжя під час перебування у шлюбі об'єкта авторського права як результату лише його особистої творчої праці, наприклад, комп'ютерної програми, майнові права на неї не доцільно відносити до спільної сумісної власності подружжя, тому що відсутній критерій спільної праці. Видається, що первісні авторські права можуть виникати виключно з однієї підстави — творчої праці фізичної особи. Крім цього, ст. 57 СК України містить положення про те, що особистою приватною власністю дружини, чоловіка є премії, нагороди, які вона він одержали за осо-

бисті заслуги. Суд може визнати за другим з подружжя право на частку цієї премії, нагороди, якщо буде встановлено, що він своїми діями (ведення домашнього господарства, виховання дітей тощо) сприяв її одержанню. Видається, що до первісних майнових авторських прав варто застосувати схожий підхід за якого в результаті набуття майнових прав інтелектуальної власності на твір одним з подружжя внаслідок його створення (набуття первісних майнові права інтелектуальної власності на твір) потрібно розглядати такі права як особисту приватну власність одного з подружжя. Однак суд може визнати за другим з подружжя право на частку у таких правах, якщо другий з подружжя доведе, що він своїми діями (крім своєї творчої праці) сприяв створенню такого твору.

У випадку спільної творчої праці чоловіка та дружини при створенні об'єкта авторського права, спільні авторські права виникають у них у результаті співавторства, тому застосовуються положення ст. 436 ЦК України. Права чоловіка і дружини на такий твір визнаються спільними в контексті співавторства. Однак, при набутті майнових прав одним із подружжя на об'єкт авторського права на підставі договору про відчуження майнових авторських прав за спільні кошти подружжя, майнові права необхідно включати до спільної сумісної власності подружжя, оскільки в такому випадку один із подружжя є не автором, а вторинним суб'єктом авторського права. У ст. 65 СК України йдеться про те, що дружина, чоловік розпоряджаються майном, яке є об'єктом права спільної сумісної власності подружжя, за взаємною згодою. При укладенні договорів одним із подружжя вважається, що він діє за згодою другого з подружжя.

Вирішуючи питання про необхідність отримання згоди другого з подружжя при розпоряджанні майновими правами твори, що належать на праві спільної сумісної власності, то потрібно

зазначити, що для укладення одним із подружжя договорів, які потребують обов'язкового нотаріального посвідчення й/або державної реєстрації, а також договорів щодо цінного майна, згода другого з подружжя має бути подана письмово. Оскільки договори про розпорядження майновими авторськими правами не потребують обов'язкової державної реєстрації чи нотаріального посвідчення, письмова згода на укладення такого договору не потрібна, крім тих випадків, коли є підстави віднести майнові права інтелектуальної власності на твір до категорії цінного майна за ч. 3 ст. 65 СК України.

Водночас необхідно розрізнити права інтелектуальної власності на твір та доходи від користування такими правами. Варто погодитись з позицією В. Бажанової, що авторська винагорода, що отримана одним з подружжя під час перебування в зареєстрованому шлюбі, є об'єктом спільної власності подружжя незалежно від дати створення [4]. Українська судова практика також підтримує такий підхід. Так, при вирішенні питання про розподіл майна подружжя суд м. Харкова у своєму рішенні від 05.07.2013 р. № 2011/10071/12 визнав винагороду за договором про співавторство та використання спільної (загальної) телепрограми спільною сумісною власністю подружжя [5].

У цьому сенсі цікавою є правозастосовна практика інших країн. Так, судова практика деяких штатів США, які підтримують фундаментальні положення концепції спільної сумісної власності подружжя (на сьогодні законодавство 9 штатів містить відповідні законодавчі положення: Луїзіана, Каліфорнія, Айдахо, Аризона, Техас, Вашингтон, Нью Мехіко, Невада та Вісконсин). Одним з перших і найбільш відомим судовим спором, у якому постало питання можливості поширення режиму спільного сумісного майна на права інтелектуальної власності на об'єкти авторського права, був спір між колишнім подружжям Ф. та С. Ворт

(*Frederick Worth vs. Susan Worth*) щодо розподілу майнових прав на літературний твір. Фредерік Ворт був автором декількох літературних творів, створених у шлюбі. У 1982 р. під час розлучення з С. Ворт в угоді про розподіл прав подружжя було встановлено, що вся майбутня винагорода (роялті) від цих творів розподіляється між ними у рівних частках [6]. Тож, до доходів від використання об'єктів авторського права застосовуються загальні підходу щодо спільного майна подружжя.

Отже, на нашу думку, при вирішенні питання про можливість віднесення майнових прав на об'єкти авторського права до спільного сумісного майна необхідно брати до уваги підставу набуття таких прав.

Висновки

1. У випадку набуття майнових прав інтелектуальної власності на твір одним з подружжя в результаті створення твору (первісні майнові права інтелектуальної власності на твір) такі права потрібно розглядати як особисту приватну власність одного з подружжя. Суд може визнати за другим з подружжя право на частку у таких правах, якщо другий з подружжя доведе, що він своїми діями (крім своєї творчої праці) сприяв створенню такого твору.
2. Потрібно доповнити ст. 57 СК України такими положеннями: «Майнові права інтелектуальної власності на твір, створений одним з подружжя, належать йому особисто. Суд може визнати за другим з подружжя право на частку в таких правах, якщо другий з подружжя доведе, що він своїми діями (окрім своєї творчої праці) сприяв створенню такого твору».
3. У випадку набуття майнових прав інтелектуальної власності на твір одним з подружжя на підставі правочинів, наприклад, договору з відчуження майнових прав інтелектуальної власності, варто застосову-

вати режим спільного сумісного майна, тому що відсутній особистий внесок особи, крім випадків прямо визначених законом (спадкування, дарування).

4. При укладенні договору про розпорядження майновими авторськими правами на твір, які належать на праві спільної сумісної власності, письмова згода на укладення

такого договору не потрібна, крім тих випадків, коли є підстави віднести такі майнові права інтелектуальної власності на твір до категорії цінного майна за ч. 3 ст. 65 СК України. ♦

Список використаних джерел / List of references

1. *Сімейне право України: підручник / Т. В. Боднар, В. С. Гонанчук, О. В. Дзера [та ін.]; за заг. ред. Т. В. Боднар та О. В. Дзери. К.: Юрінком Інтер, 2016. 520 с. Simeine pravo Ukrainy: pidruchnyk / T. V. Bodnar, V. S. Honanchuk, O. V. Dzera [ta in.]; za zah. Red. T.V. Bodnar ta O.V. Dzery. K.: Yurinkom Inter, 2016. — 520 s.*
2. *Гаврилов Э. П. Исключительное право, принадлежащее нескольким лицам // Хозяйство и право. 2009. № 3. С. 59*
Gavrilov E. P. Iskliuchytelnoe pravo, prynadlezhashchee neskolkim licam // Khoziaistvo i pravo. 2009. № 3. S. 59
3. *Постанова Верховного Суду України від 07.12.2016 р. у справі 6-1568тс16 URL: [http://www.scourt.gov.ua/clients/vsu/vsu.nsf/\(documents\)/DFE2EF691C4118C22580890048AF64](http://www.scourt.gov.ua/clients/vsu/vsu.nsf/(documents)/DFE2EF691C4118C22580890048AF64)*
Postanova Verkhovnoho Sudu Ukrainy vid 07.12.2016 r. u spravi 6-1568tss16 [http://www.scourt.gov.ua/clients/vsu/vsu.nsf/\(documents\)/DFE2EF691C4118C22580890048AF64](http://www.scourt.gov.ua/clients/vsu/vsu.nsf/(documents)/DFE2EF691C4118C22580890048AF64)
4. *Бажанова В. О. Здійснення майнових авторських прав подружжя. Науковий вісник Херсонського державного університету. Випуск 6-2. Том 1. 2014 URL: http://www.lj.kherson.ua/2014/pravo06-2/part_1/27.pdf*
Bazhanova V. O. Zdiisnennia mainovykh avtorskykh prav podruzzhzia. Naukovyi visnyk Khersonskoho derzhavnogo universytetu. Vypusk 6-2. Tom 1. 2014, http://www.lj.kherson.ua/2014/pravo06-2/part_1/27.pdf
5. *Рішення Дзержинського районного суду м. Харків від 05.07.2013 р. №2011/10071 <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/32313205>*
Rishennia Dzerzhynskoho raionnoho sudu m. Kharkiv vid 05.07.2013 r. №2011/10071/12 <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/32313205>
6. *Rodrigue v. Rodrigue: Anothe Copyright and Community Property Case Worth-y of Controversy URL: <http://scholarship.law.nd.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1600&context=ndlr>*

Надійшла до редакції 27.03.2017 р.

Майданик Л. Осуществление общих имущественных прав супругов согласно гражданскому законодательству Украины. В данной научной статье освещается возможность распространения режима общего имущества супругов на произведения по гражданскому законодательству Украины. Также анализируются проблемные вопросы осуществления совместных имущественных прав супругов

на объекты авторского права. Исследуются имущественные авторские права в зависимости от основания их возникновения.

Ключевые слова: совместные имущественные права на произведение, супруги, авторские права.

Maidanyk L. Realization of common property rights of spouses according to the civil legislation of Ukraine. This article highlights the possibility of extending the regime of common property of spouse to works of copyright under the civil legislation of Ukraine. Also problematic issues of realization of common property rights of spouses on objects of copyright are analyzed. The author's property rights are examined depending on the basis of their origin.

In our opinion, should proceed from the position that when the property is to be understood as intellectual property rights, which may in some cases be subject to these provisions of the Civil Code of Ukraine and Family Code of Ukraine. The question of whether to extend the provisions of Art. 60 of Family Code of Ukraine into initial and secondary economic copyrights should be addressed through the analysis of the legal nature of copyright. If you follow the broad approach to understanding this issue, may conclude that the reason the acquisition of economic rights to works of copyright law has no legal significance for spreading the regime of common property to economic copyrights. When one spouse created a work while married copyright is only a result of his personal creative work, such as economic rights in computer programs, it is not appropriate to refer to the common matrimonial property, since there is no satisfied criteria for joint work of copyright. It seems that the initial copyright can occur only for one reason – the creative work of an individual. To initial economic copyrights should be applied a similar approach in the case in which the acquisition of intellectual property rights in a work by one spouse as a result of his/her creation (acquisition of original intellectual property rights in the work) should be regarded as personal rights and as a result – private property of one of spouse. At the same time, to distinguish between intellectual property rights in the work and in come from the use of such rights. Therefore, the income from the exploitation of copyright should be referred to the general approach of the common property of spouses. The agreements on disposal of economic copyrights do not require mandatory state registration or notarization, as well as written consent to signing the contract is not required. Except in cases where there is reason to include intellectual property rights in the work categorized as valuable property within the meaning of civil legislation of Ukraine. It should be complemented the art. 57 of Family Code of Ukraine with the following provisions: «intellectual property rights in a work created by one of the spouses belong to him personally. The court may admit the second spouse entitled to a share in such rights if the spouse can prove it by their actions (in addition to his creative work) contributed to the creation of such a work.

Key words: common economic rights for copyright, spouse, copyright.